

дають європейські країни ОЕСР. Витрати державного сектору на розвиток телекомунікацій змінюються у межах 64-74 млрд дол. Світовий економічний розвиток (фінансово-економічна криза 2007-2008 рр.) негативно вплинув на інвестиційні процеси в цьому регіоні. Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону посилено використовують кошти державного бюджету на розвиток телекомунікаційної інфраструктури. Найбільші інвестиції було здійснено у 1997 р. – 43,1 млрд дол., що становило 26 % від загальних у ОЕСР. Згодом темпи інвестування почали сповільнюватися і у 2004 р. вони становили 22 % у ОЕСР в 2008 р. – 19 %, а в 2009 р. – 21 %. Тобто, післякризове оздоровлення національних економік країн ОЕСР дало змогу зробити перерозподіл сфер державного впливу на інвестування інформаційної мережі зазначених держав на користь нових індустріальних економік – Китаю та Індії.

Висновок. Отже, перехід світової економіки у якісно новий інформаційний простір розвитку посилює взаємопереплетення національних відтворювальних структур, веде їх у нову економічну стадію розвитку. Значною мірою це зумовлено тим, що телекомунікаційна інфраструктура та її послуги є фундаментом інформаційної економіки. Остання створює умови для:

- по-перше, всебічного використання можливостей інформаційних технологій у поведінці споживача, який бажає отримати максимум корисності від ринку. Такий ефект досягається завдяки впровадженню інформаційних технологій в усі сфери економіки, зокрема і у виробничу інфраструктуру. Споживачі можуть легко і швидко отримати інформацію про послуги, зокрема, транспортної інфраструктури, а саме вибрати ту, котра найбільше задовольняє їх потреби. При цьому існує подвійний ефект: знижується час на пошук послуги та зменшуються витрати на їх використання;
- по-друге, нової економічної діяльності, яка весь попередній період базувалася на обмеженості ресурсів і поступається місцем знанням, як основному ресурсові інформаційної економіки. Інформаційно-комунікаційна інфраструктура перетворюється у провідний чинник зростання нової економіки;
- по-третє, наявності багатьох джерел інформації, їх доступності. У виробників є можливість займати панівне становище на ринку товарів та послуг. Ця тенденція набуває рис інтернаціональності, і тому формується міжнародне конкурентне середовище, де провідне місце займають нові елементи глобальної виробничої інфраструктури.

Література

1. Албегова И.М. Государственная экономическая политика: опыт перехода к рынку / И.М. Албегова, Р.Г. Емцов, А.В. Холопов. – М.: Изд-во "Дело и Сервис", 1998. – 320 с.
2. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики / В.Г. Варнавский // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2011. – № 9. – С. 41-50.
3. Василевский Э.К. Информационные технологии: масштабы и эффективность использования / Э.К. Василевский // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2006. – № 5. – С. 3-9.
4. Ерошкин А.М. Механизмы государственной поддержки инноваций: зарубежный опыт / А.М. Ерошкин // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2011. – № 10. – С. 21-29.
5. Кондратьев В.Б. Корпоративный сектор и государство в стратегии глобальной конкурентоспособности / В.Б. Кондратьев // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2009. – № 3. – С. 24-31.

6. Кондратьев В.Б. Инфраструктура и экономический рост / В.Б. Кондратьев // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2011. – № 1. – С. 18-24.
7. Луніна І. Державні фінанси та інфраструктурні проблеми розвитку економіки / І. Луніна // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2011. – № 8. – С. 46-56.
8. Скворцова Г.Р. Структурные и институциональные факторы экономического роста / Г.Р. Скворцова // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2010. – № 3. – С. 73-81.
9. Шишков Ю.В. Государство и догоняющее развитие / Ю.В. Шишков // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2011. – № 6. – С. 15-29.
10. Шишков Ю.В. Государство в эпоху глобализации / Ю.В. Шишков // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2010. – № 1. – С. 3-13.
11. Иванова Н.И. Антикризисные программы в инновационной сфере / Н.И. Иванова, И.В. Данилин // Мировая экономика и международные отношения : научн. журнал. – 2010. – № 1. – С. 26-37.
12. OECD Communications Outlook 2011. – 2011. – 390 p.

Рыбчук А.В. Государственное регулирование развития национальных инфраструктурных комплексов

Исследованы особенности государственного регулирования национальных инфраструктурных комплексов. Проанализированы функции государства по поддержке отраслей инфраструктуры в условиях циклического развития мирового хозяйства, а также структура государственных затрат на инновационное обновление объектов производственной инфраструктуры.

Ключевые слова: национальные инфраструктурные комплексы, инновационная политика, "зеленая энергетика", либерализация, приватизация.

Rybchuk A.V. Government control of national infrastructure complexes development

The article deals with the peculiarities of government control of national infrastructure complexes. The state functions concerning the support of infrastructure branches under conditions of cyclic development of world economy, also a structure of governmental expenses on innovative renovation of industrial infrastructures objects.

Keywords: national infrastructure complexes, government of innovation, "green energetic", liberalization, privatization.

УДК 336:76

Проф. Г.І. Башиянин¹, д-р екон. наук;
доц. В.А. Сидоренко², канд. екон. наук; аспір. М.Б. Люлик

ПРОБЛЕМИ РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Проаналізовано розміри рефінансування комерційного сектору банківської системи України, виявлено проблемні моменти у цьому процесі та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: рекапіталізація, рефінансування, центральний банк, розриви ліквідності, стабілізаційний кредит.

Вступ. Світова економічна криза, не оминувши України, значною мірою порушила роботу її банківського сектору. Зокрема виявила всі йому притаманні недоліки та спровокувала виникнення проблем з ліквідністю та платоспроможністю комерційних банків. За таких умов вихід Національного

¹ Львівська КА;

² Київський національний торговельно-економічний університет;

банку України на ринок із стабілізаційними кредитами та кредитами рефінансування був запорукою виходу банківської системи з кризи. Важливого значення рефінансування набуває і в сучасних посткризових умовах, коли світовий фінансовий простір хвилюють питання боргової кризи у Європі та нестабільності на світових валютних ринках. Необхідно виробити дієву процедуру видачі кредитів рефінансування для попередження можливих розривів ліквідності в комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо рефінансування банків досліджено у численних працях дослідників банківської тематики, зокрема: Б. Адамика, О. Барановського, О. Вовчак, О. Дзюблюка, Т. Ковальчук, В. Міщенко, Д. Полозенка, К. Раєвського, М. Савлука, Р. Шпека, М. Швайки. З огляду на актуальність проблеми рефінансування комерційних банків в Україні, метою роботи є виявлення реального стану рефінансування комерційного сектору банківської системи України та пропозиція шляхів його покращення.

Результати дослідження. Подолати кризу комерційного сектору банківської системи України вдалося лише завдяки ефективному антикризовому управлінню. Антикризове управління на всіх етапах неможливе без участі держави. На необхідності посилення регулятивної ролі держави у контексті глобалізаційних змін у світі наголошують науковці, зокрема Б.П. Адамик, який стверджує, що лише держава в особі центрального банку може протистояти глобалізаційним загрозам для банківського сектору [1, с. 274].

Державна підтримка комерційного сектору банківської системи залежить від рівня економічного розвитку країни. Так, в економічно розвинених країнах уряди вдаються до пруденційного регулювання, надання кредитів центрального банку, а вирішення ситуації із проблемними банками здійснюється шляхом процесів злиття та поглинання у межах самих комерційних банків. Стосовно урядів країн, економіка яких розвивається, то вони схильні до прямого втручання у діяльність банківського сектору [2, с. 8].

Рейтингове агентство Standard & Poor's, присвоюючи рейтинги банкам, поділяє уряди країн на три групи, залежно від їхньої підтримки банківського сектору: інтервенціоністські уряди; уряди, які надають підтримку; уряди, які не завжди готові надавати підтримку [3]. Відповідно до цієї класифікації, уряд України можемо віднести до тих, які надають підтримку. Це зумовлено тим, що в Україні відсутнє невинуватене пряме втручання з боку уряду в банківську діяльність, а використовується пруденційна підтримка з можливістю порятунку проблемних банків.

Усю сукупність інструментів антикризового управління зазвичай поділяють на три групи: фінансові (призначені для вирішення поточних проблем фінансового забезпечення), операційні (застосовуються для покращення управління роботою комерційного сектору банківської системи) та структурні заходи (покликані забезпечувати сталість банківської системи). Антикризове управління здійснюється у кілька етапів з метою консолідації зусиль на кожному з них. Зокрема А. Арістова та Г. Мазур описують такі три етапи державного антикризового управління: стримування кризи, системна рес-

труктуризація банків, робота з "поганими активами" (проблемними кредитами) [4, с. 89].

Із моменту діагностики кризових явищ необхідно вживати заходів щодо локалізації кризи у банках, які від неї потерпають, і запобігти її поширенню на банківську систему загалом. На етапі стримування кризи НБУ та урядом вжито заходи, які потребують детального аналізу. Для підтримки ліквідності банків застосовувались кредити рефінансування та рекапіталізація. Незважаючи на те, що Д. Полозенко та К. Раєвський переконані: рефінансування не є функцією НБУ, а вимушеним заходом під час кризи для підтримання ліквідності банків [5, с. 8] (в усіх інших випадках рефінансування призводить до негативних наслідків) – це загальносвітова практика. Зокрема у вересні 2009 р. Європейський центральний банк прийняв рішення рефінансувати банки на суму 120 млрд євро для покращення ліквідності банківської системи Євросоюзу.

У грудні 2008 р., за результатами моніторингу, проведеного НБУ, потреби щодо збільшення капіталу 17 найбільших банків оцінено в 25 млрд грн. Загалом НБУ надав рефінансування 88 українським банкам на загальну суму понад 36 млрд грн. Банки, які отримали найбільший обсяг рефінансування, відображено у табл. 1.

Табл. 1. Банки, які отримали найбільший обсяг рефінансування [12]

Назва банку	Обсяг рефінансування, млрд грн
Надра	7,1
Промінвестбанк	5,85
Ощадбанк	4,6
Приватбанк Дніпро	3,41
Фінанси і кредит	2,698
Родовідбанк	2,172
Укрпромбанк	1,348
Фінансова ініціатива	1,285
Укргазбанк	1,229

Моніторинг банківського сектору та здійснення за його результатами рекапіталізації було однією із вимог Меморандуму про фінансово-економічну політику, підписаного НБУ, Міжнародним валютним фондом та Кабінетом Міністрів України. Для порівняння, у табл. 2. відображено витрати в окремих країнах на рекапіталізацію банків під час кризи.

Табл. 2. Витрати на рекапіталізацію банків в окремих країнах у 2008 р.

Країна	Сума
США	250 млрд дол.
Німеччина	480 млрд євро
Австрія	15 млрд євро
Франція	10.6 млрд євро
Англія	85 млрд дол.
Греція	5 млрд євро
Україна	105 млрд грн*

Примітки: складено на основі даних [2, с. 19; 6, с. 19]; * протягом 2008-2010 рр.

Загалом у світі на подолання кризи витрачено 9,2 трлн дол. і 15 % від цієї суми спрямовано саме на рекапіталізацію [7, с. 9]. Впродовж 2009 р. обсяг фінансових вливань у капітал вітчизняного комерційного сектору банківської системи становив 700 млн дол. [8, с. 92].

Але значна частина вітчизняних науковців, зокрема академік М.А. Швайка, переконані в тому, що значною мірою кошти рефінансування спрямовувались на валютні спекуляції та кредитування підприємств, пов'язаних із власниками банків [9, с. 189]. У таких країнах, як Франція, Німеччина, Швеція, Швейцарія, Греція заборонено надавати кредити інсайдерам банків. Цієї ж думки дотримується Б.П. Адамик, окрім цього він зазначає, що у 2008 р. на рефінансування витратили зайвих 40 млрд грн (надані кошти рефінансування за цей період становили близько 100 млрд грн, а населення та юридичні особи вилучили лише 60 млрд грн) [1, с. 276]. З огляду на зазначене, О. Дзюблук переконаний у необхідності контролю з боку НБУ за цільовим використанням коштів рефінансування шляхом призначення представника НБУ до банку [10, с. 29]. Для прикладу, у Російській Федерації Міжвідомча група з протидії злочинам в економічній сфері, до якої увійшли представники Генеральної прокуратури, Федеральної служби безпеки, Міністерства внутрішніх справ, Росфінмоніторингу та Банку Росії, офіційно попередили керівників комерційних банків, які отримали державну підтримку про встановлення контролю за їх діяльністю [2, с. 19].

На нашу думку, за звичних умов Регулятор не повинен контролювати шляхи використання кредитів рефінансування банками, обмежуючи при цьому прямий вплив держави на комерційний сектор банківської системи України. Але під час кризи, коли ресурси не лише банків, але й держави обмежені, потрібно дотримуватись цільового характеру використання наданих коштів з метою недопущення спекуляцій та нерационального використання виділених коштів для підтримки банківського сектору.

Однак, рефінансуванню центрального банку як інструменту тимчасової підтримки короткострокової ліквідності банків не властивий цільовий характер, оскільки кредити, які надає центральний банк, не є джерелом кредитних ресурсів. Спростовуючи це твердження, Т. Ковальчук наводить приклад – за рахунок дешевого рефінансування центральними банками європейських країн комерційні банки отримують ресурси для інвестиційного кредитування суб'єктів господарювання і громадян. Ставка рефінансування встановлюється на низькому рівні, який підвищується лише у випадку загрози "перегріву" економіки [11, с. 7].

Внаслідок проведеного аналізу В.І. Міщенко, Р.В. Шпек, М.І. Савлук вивили, що у 2009 р. НБУ, розподіляючи кредити рефінансування, надавав перевагу тим банкам, які збільшують обсяги наданих кредитів у реальний сектор економіки і пролонгують кредити пріоритетним галузям економіки, не змінюючи при цьому відсоткові ставки за початковим договором [7, с. 6]. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 960 "Про порядок участі держави у капіталізації банків", держава братиме участь у капіталізації банків за таких умов: у банку застосовується процедура тимчасової адміністрації або до нього призначено куратора; банк утворений у формі відкритого

акціонерного товариства або перетворений у нього у процесі капіталізації; реальною поточною вартістю акцій банку визначено експертним шляхом з урахуванням збитків та витрат на проведення процедури капіталізації.

Висновки. Рефінансування є дієвим методом тимчасової підтримки ліквідності банку в екстрених ситуаціях, як показала світова практика під час кризи. Але не варто розглядати кошти рефінансування як єдине джерело надання дешевих кредитних ресурсів. НБУ за умов напруження на ринку повинен стежити за цільовим характером використання наданих банкам коштів для уникнення спекулятивних операцій, а також прискіпливо обирати банки-рецепієнти.

Література

1. Адамик Б.П. Діяльність Національного банку України як регулятора стабільності банківської системи / Б.П. Адамик // Вісник Донецького національного університету. – Сер.: В: Економіка і право. – 2010. – № 1. – С. 274-278.
2. Барановський О. Антикризисні заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України : журнал. – 2009. – № 4. – С. 8-19.
3. Банки, які перебувають у стадії реорганізації. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.bank.gov.ua/Publication/Pres_service/2009/Bank_supervision/reorgan.htm.
4. Арістова А. Інструментарій державного антикризового управління у банківському секторі / А. Арістова, Г. Мазур // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – К.: Вид-во КНТЕУ. – 20. – 2010. – № 2. – С. 88-112.
5. Положенко Д. Бюджетна і кредитна політика України на сучасному етапі / Д. Положенко, К. Раєвський // Вісник Національного банку України : журнал. – 2009. – № 10. – С. 7-11.
6. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні / В. Міщенко // Вісник Національного банку України : журнал. – 2009. – № 2. – С. 3-7.
7. Відновлення фінансової стійкості банківської системи України: антикризові заходи / За матеріалами круглого столу // Вісник Національного банку України : журнал. – 2009. – № 5. – С. 3-11.
8. Швайка М.А. Стан та шляхи реформування банківської системи України / М.А. Швайка // Економічний часопис – XXI. – 2010. – № 1-2. – С. 26-30.
9. Швайка М.А. Шляхи вдосконалення банківської системи України / М.А. Швайка // Вісник економічної науки України : наук. журнал. – 2010. – № 1 (17). – С. 188-196.
10. Дзюблук О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках / О. Дзюблук // Вісник Національного банку України : журнал. – 2009. – № 5. – С. 20-30.
11. Ковальчук Т. Нове керівництво Національного банку України як передумова для кардинальної зміни валютно-курсової політики України / Т. Ковальчук // Банківська справа : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 1. – С. 3-8.
12. Рефінансування від НБУ отримали 88 українських банків. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.dt.ua/POLITICS/refinansuvannya_vid_nbu_otrimali_88_ukrainskih_bankiv_onovleno-55731.html.

Башнянин Г.И., Сидоренко В.А., Люлык М.Б. Проблемы рефинансирования банков в послекризисный период

Проанализированы размеры рефинансирования коммерческого сектора банковской системы Украины, определены проблемные моменты в этом процессе и предложены пути их решения.

Ключевые слова: рекапитализация, рефинансирование, центральный банк, разрывы ликвидности, стабилизационный кредит.

Bashnyanyn G.I., Sidorenko V.A., Lyulyk M.B. Problems with banks refinancing in post-crisis period

The size of refinancing commercial sector of the banking system of Ukraine is analyzed, the problematic moments in this process is found and ways of their solution is proposed.

Keywords: recapitalization, refinancing, central bank, liquidity gaps, a stabilization loan.